

რეზიუმე

აშშ დღეისათვის წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე მაღალ განვითარებულ ქვეყანას ეკონომიკის თვალსაზრისით. როგორ მიაღწია მან ასეთ სიმაღლეს ეკონომიკაში? ეს რომ გავარკვიოთ საჭიროა გავაანალიზოთ მისი წარსული დაარსებიდან დღემდე.

ამ ქვეყნის ისტორია არ ყოფილა ყოველთვის წარმატებების ეპოქა. იყო როგორც აღმასვლის ასევე წარუმატებლობის პერიოდები, მაგრამ ამერიკელი ხალხის ერთსულოვნებითა და ქვეყნის წინსვლის იმედით შეპყრობილნი და ასევე მთავრობის მოქნილი, გონივრული, ხისტი და ზოგჯერ მკაცრი პოლიტიკით იქნა მიღწეული ყოველივე აღნიშნული.

დღეისათვის აშშ წარმოადგენს მსოფლიოში ყველაზე ძლიერ ზესახელმწიფოს, რომლის ეროვნული ვალუტა დოლარი ასრულებს „მსოფლიო ფულის“, როლს, რადგანაც ამ ქვეყნის მიერ გამოშვებული ფულის 70%-ზე მეტი ბრუნვაში იმყოფება აშშ-ის ფარგლებს გარეთ მთელ მსოფლიოში.

Anatomy of Economics of America

Giorgi Nanuashvili

Summary

The USA is one of the most economically developed country. How does America achieve economic growth? You need to learn American History.

It has not always been the period of prosperity in the History of America. There were both period of growth and period of decline but all the above has been achieved by unanimity of the American people and progressive, flexible and sometimes tough government policy.

The USA is the most powerful super-state in the world and American national currency – dollar plays the role of “a world currency” as 70% of the American currency is used outside the USA in the world.

* * * * *

ამერიკის ეკონომიკა, თანამედროვე ეტაპზე, ის ფენომენია, რომელზედაც აქცენტს აკეთებს მთელი ცივილიზებული სამყარო. ამერიკის დღევანდელი ეკონომიკა ხომ დინამიური, თავისუფალი, მუდმივ მოძრაობაში მყოფ საბაზრო სისტემას წარმოადგენს. მისი ეკონომიკა ძირითადად შერეული ტიპისაა და, მიუხედავად იმისა, რომ რესურსების უდიდესი ნაწილი კერძო მფლობელობასა, ფედერალური ხელისუფლება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს საბაზრო ეკონომიკაში. დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ ამერიკის ეკონომიკა, რომელიც დაახლოებით 260 წლის წინათ წარმოიშვა მეტად წარმატებული და

მოქნილი აღმოჩნდა.

რას უნდა უმაღლოდეს ამერიკელი ხალხი თავისი ქვეყნის ეკონომიკის ასეთ არნახულ წინსვლას და წარმატებას? ამ კითხვაზე ზოგადი პასუხი რომ გავცეთ საჭიროა მივმართოთ ისტორიას.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ყოველი ეკონომიკური სისტემა მოწოდებულია იმისათვის რათა განსაზღვროს და მომავალში დააკმაყოფილოს ადამიანების მოთხოვნილება პროდუქციაზე, საქონელზე და მომსახურებაზე წარმოების, განაწილებისა და გადანაწილების მეშვეობით. ეკონომიკური სისტემა სწორედ ის მექანიზმია, რომელიც ერთმანეთს უკავშირებს ბუნებრივ და ადამიანურ რესურსებს, ტექნოლოგიებს და ტექნიკას, საქმის მცოდნე, ნიჭიერ და მენეჯმენტის უნარით დაჯილდოებულ ხალხს.

ეკონომიკური სისტემის პირველი შემადგენელი ნაწილია საქონლის წარმოებისათვის აუცილებელი ბუნებრივი რესურსები. აშშ მდიდარია მინერალური რესურსებით და ნაყოფიერი სასოფლო სამეურნეო ნიადაგებით, რასაც ხელს უწყობს ზომიერი კლიმატური პირობები. ასე მაგ.: აშშ-ის ტერიტორია შეადგენს - 9372610 კვ.კმ-ს, საიდანაც სახნავი მიწების ფართობი პროცენტულად საერთო ფართობისადმი შეადგენს 19%-ს ანუ 178080 კვ.კმ. რაც შეეხება დასაქმებას იმ დაახლოებით 300 მილიონ მოსახლეობიდან პროცენტულად სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია მხოლოდ დაახლოებით 2%, მრეწველობაში დაახლოებით 23%, მომსახურების სფეროში 76%.

ამერიკა ფლობს 100 სახეობაზე მეტ სასარგებლო წიაღისეულს. იგი საკმაოდ მდიდარია ენერგორესურსებით. იგი უზრუნველყოფილია ენერგომეცვლელებით-ნავთობით, ნახშირით, ბუნებრივი აირით, ურანით, ჰიდრო და ჰელიო რესურსებით, მაგრამ მათგარკვეულ ნაწილს აკონსერვებს და შემოაქვს სხვა ქვეყნებიდან.

მეორე, თავისუფალი და თავიდან იაფი მუშახელის ოდენობა. იგი იძლევა საშუალებას განისაზღვროს რამდენად ჯანსაღია ეკონომიკა. საერთოდ კი აშშ-ში ყოველთვის იყო არის მუშახელის სიჭარბე, რათა დააკმაყოფილოს მუდმივად მზარდი ეკონომიკის მოთხოვნები.

აშშ-ის ეკონომიკური სისტემა ემყარება კერძო მესაკუთრეობას. ამის მიუხედავად მთავრობა გარკვეული ზომით ყოველთვის მონაწილეობდა ეკონომიკის რეგულაციაში და მართვაში. ამავე დროს ამ ქვეყნის მოქალაქეებს ყოველთვის ქონდათ არჩევანი, თუ ვისთვის ემუშავათ და რა შეექმნათ, სწორედ ამიტომაც უწოდეს ეკონომიკის ამ სისტემას „თავისუფალი სამეწარმეო სისტემა“. მაგრამ მაინც სად იღებს ფესვებს ამერიკის თავისუფალი სამეწარმეო სისტემა?

ამერიკის ეკონომიკის ისტორიული განვითარების ფესვები მოდის 16 - 17 საუკუნეების ევროპული ემიგრანტების სამეურნეო საქმიანობიდან ამ დრომდე ჩრდილოეთ ამერიკა დასახლებული იყო აბორიგენული ტომებით, რომლებიც მათი რწმენით გადმოსახლდნენ 20000 წლის წინ, როდესაც არსებობდა სახმელეთო ე.წ. ხიდი აზიასთან იმ ადგილას სადაც ახლა ბერინგის სრუტეა.

ამერიკის აღმოჩენა პირველად 1000 წლის მოახდინეს ვიკინგებმა, მაგრამ მან, შეიძლება ითქვას, ხმაურის გარეშე ჩაიარა. მაგრამ 1492 წელს იგი ხელმეორედ აღმოაჩინა ქრ. კოლუმბმა და მას „უცხო ქვეყანა“, უწოდა. სწორედ ამის შემდეგ დაიწყო მისი გამოკვლევები ესპანელი, პორტუგალიელი, ჰოლანდიელი და ფრანგი მკვლევარებისა და მოგზაურების მიერ, რომელთა უმეტესობა ეძებდა სიმდიდრეს, პატივს, ფუფუნებას და განვითარების იერარქიულ ადგილებს.

1607 წელს ინგლისელების ერთმა ჯგუფმა შექმნა დასახლება და სწორედ აქედან ჩაისახა მომავალი შეერთებული შტატები. ამ დასახლებას უწოდეს „ჯეიმსთაუნი“, იგი ამჟამინდელ ვირჯინიის შტატში მდებარეობს. მიზეზები, რომელთა გამოც ადამიანები ეძებდნენ ახალ „სამშობლოს“, სხვადასხვა იყო. მაგ. პურიტანელები, რომლებმაც რამოდენიმე დასახლება შექმნეს მასაჩუსეტში, იყვნენ ღრმად მორწმუნე და დისციპლინებული ადამიანები. ისინი ინგლისიდან გამოიქცნენ რელიგიურ ნიადაგზე. უფრო მოგვიანებით, მე-17 ს-ში ძალიან ბევრი კოლონია დაარსდა, როგორც სამენარმოო ერთეული.

ინგლისიდან ამოსულები ყველაზე წარმატებულები აღმოჩნდნენ ევროპელებს შორის იმ მიწების კოლონიზაციის საქმეში, რომელიც მომავალში ჩამოყალიბდა როგორც აშშ. წარმატება მნიშვნელოვნად განაპირობა ჩარტერული კომპანიების შექმნამ, რომლებიც იქმნებოდა აქციონერების მიერ. ამას კი ხელი შეუწყო „ჯეიმსთაუნის“ კოლონიის შექმნამ. აქციონერები ჩვეულებრივად ვაჭრები ან მდიდარი მიწათმფლობელები იყვნენ, რომელთაც ამოძრავებდათ პირადი ეკონომიკური ინტერესი და შესაძლებელია ეროვნული მიზნებიც კი. კერძო სექტორი აფინანსებდა ასეთ საქმიანობას, ხოლო სამეფო ტახტი თითოეულ პროექტს ანიჭებდა სიგელს (ჩარტერს), რომლის თანახმად მათ არა მარტო ეკონომიკური, არამედ ასევე პოლიტიკური და სამართლებრივი უფლებებიც ეძლეოდათ.

მე-18-ე საუკუნისათვის ჩამოყალიბდა და სტაბილური გახდა რეგიონალური ეკონომიკური მოდელი: ნიუ-ინგლანდის კოლონიები ძირითადად მისდევდნენ გემთმშენებლობას და მეზღვაურთა მომზადებას; მერილენდის, ვირჯინიის და კაროლინის პლანტაციებში მოყავდათ თამბაქო, ბრინჯი და ინდიო; ნიუ-იორკის, პენსილვანიის, დელაუერის კოლონიებში მრეცველულს და პურეულს ამზადებდნენ. ცხოვრების დონე სამივე რეგიონში უფრო მაღალი იყო ვიდრე თვით ინგლისში. ამიტომაც 1770 წლისათვის ჩრდილო ამერიკის კოლონიები ეკონომიკურად და პოლი-

ტიკურად მზად იყვნენ, გამხდარიყვნენ ახალი თვითმმართველობის ერთეულები. პოლიტიკაში ეს მიმართულება დომინირებდა მეფე ჯეიმს I (1605 - 1625) დროიდან.

ამერიკულმა რევოლუციამაც გარკვეული გავლენა იქონია ამ ქვეყნის ეკონომიკაზე, რომელიც თავისი შინაარსით იყო, როგორც პოლიტიკური ისე ეკონომიკური. მისი მამოძრავებელი ძალა იყო ახლად აღმოცენებული საშუალო ფენა, რომლის ლოზუნგი იყო „სიცოცხლის, თავისუფლებისა და საკუთრების ხელშეუხებლობა“. ყოველივე აღნიშნულმა და ასევე ბრიტანეთის სამხედრო ნაწილების დაპირისპირებამ კოლონიურ მილიციასთან საზოგადოება მიიყვანა სამშვიდობო ხელშეკრულების დადებამდე, ხოლო შემდეგ 1783 წელს ახალი ქვეყნის, ამერიკის შეერთებული შტატების გამოცხადებამდე.

შეერთებული შტატების კონსტიტუცია, რომელიც 1887 იქნა მიღებული, კოლექტიური შრომის გენიალურ ნაშრომს წარმოადგენს. ეკონომიკური თვალსაზრისით მთელი ქვეყანა ამითმოექცა ერთსაერთო სავაჭრო სივრცეში. არ უნდა ეარსება არავითარ სატარიფო ან საგადასახადო შეზღუდვებს შტატებს შორის ვაჭრობაში. კონსტიტუციითვე განისაზღვრა ფედერალური მთავრობების მოვალეობები: სხვ ქვეყნებთან და თვით შტატებს შორის ვაჭრობის რეგულაცია, გაკოტრების ერთიანი კანონმდებლობის შექმნა, ფულადი ნიშნების გამოშვება და მათი ნიშნების განსაზღვრა, საპატენტო და საავტორო უფლებების დაცვის წესების დადგენა და სხვა მრავალი.

ალექსანდრე ჰამილტონი, ჯორჯ ვაშინგტონის მთავრობაში ხაზინის მდივანი, მხარს უჭერდა ფედერალური მთავრობის ჩართვის ეკონომიკის განვითარებაში, რაც ჩვენი აზრიტყყო სწორი და მართებული მოსაზრება. იგი მომხრე იყო ახლადაღმოცენებული ინდუსტრიებისათვის ღია სუბსიდიების გაცემისა და დამცველი ტარიფების შემოღებისა. მან მოითხოვა ასევე ეროვნული ბანკის შექმნა და საზოგადოებრივი ვალის აღიარება, რომლებიც კოლონიებშიაიდეს რევოლუციურ ომში. სწორედ ამის მიზეზიყო, რომ პირველი ეროვნული ბანკი დაარსდა 1791 წელს, რომელმაც მხოლოდ 1811 წლამდე იარსება. ჰამილტონის აზრით ეკონომიკის ზრდა ხელს შეუწყობდა მრავალფეროვან გემთმშენებლობას, საბანკო საქმეს და სხვა. მისი მოწინააღმდეგე თომას ჯეფერსონი თავის ფილოსოფიას აფუძნებდა ჩვეულებრივი ადამიანების დაცვაზე პოლიტიკური და ეკონომიკურიტირანიისაგან. 1801 წელს თ. ჯეფერსონი გახდა აშშ- პრეზიდენტი და უმაღლესი დეცენტრალიზებული, აგრარული დემოკრატიისაკენ მიმართული ხისტი პოლიტიკის გატარება.

მე-19-ს-ის ოციან წლებში იწყება ლტოლვა ველური დასავლეთისაკენ. ამ დროს შეიქმნა მრავალი ეროვნული გზები, ისეთები, როგორიცაა კამბერლინდის გზაგასაყარი (1818წ) და ერის სანაოსნო არხი (1825წ), რომელმაც შექმნა ერთიანი სანაოსნო სისტემა ჩრდილოეთის დიდ ტბებთან

ერთად. ამან კი ფერმერებს გაუადვილა პროდუქციის ბაზრამდე მიტანა.

1829 წელს სათავეში მოვიდა ენდრიუ ჯექსონი. იგი წინ აღუდგა 1816 წელს დაარსებულ ფედერალურ ბანკს. ის უპირატესობას ანიჭებდა ალმოსავლეთს დასავლეთთან შედარებით, მან არ განაახლა ბანკის წესდება, რომელსაც ვადა გასდიოდა 1836 წელს და 1833 წელს მეორე ეროვნულმა ბანკმა შეწყვიტა არსებობა. ჯექსონის საქმიანობამ ხელი შეუწყო მწვავე პანიკის წარმოშობას ბიზნესში, რომელსაც ადგილი ქონდა 1843 და 1837 წ.წ. ამ პერიოდში დაიწყო არნახული სპეკულაცია. ერთი და იგივე მიწები რამოდენიმეჯერ იყიდებოდა. ამ გზით ქვეყნის შემოსავალი 1834 წელს 5 მილიონ დოლარიდან გაიზარდა 1836 წელს 20 მილიონ დოლარამდე. მაგრამ ამ აღნიშნულ ბუმში უკვე იყო ჩადებული მოახლოებული კატასტროფის მარცვალი. ამ პანიკის მიუხედავად, შეიძლება ითქვას, რომ აშშ სწრაფი ეკონომიკური ზრდა მე-19 ს.-ში არ შეფერხებულა, რასაც ხელი შეუწყო ახალი აღმოჩენებისა და გამოგონებების ტალღამ. აქედან ყველაზე აღსანიშნავი იყო:

- ნავთობის აღმოჩენა დასავლეთ პელსინვანიაში - 1859 წ.
- გ.ლ. შოლის საბეჭდი მანქანის მომზადება წარმოებისათვის - 1868 წ.
- დაიწყო გ.ფ. სუიფტის რკინიგზის ვაგონ-მაცივრების გამოყენება - 1875 წ.
- ალექსანდრე გ. ბელის მიერ ტელეფონის გამოგონება - 1876 წ.
- პირველად აჟღერდა თ.ედისონის ფონოგრამა - 1877 წ.
- ჯორჯ სელდენმა მიიღო პატენტი „ ბენზინის ეტლის “გამოგონებაზე- 1879 წ.
- ნიუ-იორკში მუშაობა დაიწყო თ.ედისონის ელექტროსადგურმა - 1882 წ.
- პირველად ცაში აიჭრა ძმები რაიტების თვითმფრინავი - 1903 წ.

დიდი ნახტომი გააკეთა მომპოვებელმა მრეწველობამ, კერძოდ ტბა სუპერიორის რეგიონში დაიწყო რკინის მადნის ამოღება, რამაც გამოიწვია დიდი ტბების გასწვრივ რკინისა და ფოლადის მწარმოებელი ქარხნების ქსელის განვითარება. დაიწყო ჯონ დ. როკფელერის მიერ ნავთობის მოპოვება. მოხდა ვერცხლისა და სპილენძის საბადოების აღმოჩენა და დამუშავება. ყოველივე აღნიშნული კი მოითხოვდა დიდი რაოდენობის მუშახელს. ფრედერიკ ტილორი, მეცნიერული მენეჯმენტის პიონერი, ცდილობდა გულდასმით შეესწავლა მუშათა ფუნქციები და ანალიზის შედეგად მოეძებნა სამუშაოს შესრულების უფრო ეფექტური გზები. ამის დასტური იყო ჰენრი ფორდის მიერ 1913 წელს გაშვებული პირველი ასანყოფი ხაზი, სადაც თითოეული მუშა ვალდებული იყო შეესრულებინა ერთი მარტივი მოქმედება ავტომანქანების აწყობის დროს. სწორედ ამ პერიოდიდან იწყება ამერიკაში ბიზნესმენტთა იდეალიზაცია, ეს მართებულიც იყო, მათ ხომ შექმნეს უზარმაზარი ფინანსური იმპერია,

რომელმაც დიდი როლი ითამაშა ამერიკის ეკონომიკის აღორძინებაში. მე-19 ს.-ის მეორე ნახევარში დაიწყო სარკინიგზო ქსელის განვითარება (1850), რამაც გამოიწვია ჩრდილოეთის ინდუსტრიის ზრდა (1860) და საინვესტიციო ბანკების აღმავლობა (1870).

ე.წ. „დიდი ბობოლები“ ერლმანეთის მზარდი კონკურენტები იყვნენ. ასეთ ბობოლათა შორის იყვნენ ჯეი გოულდი, ჯ.პ. მორგანი, ენდრიუ კარნეგი, ჯონ დ. როკფელერი, ჰ. ფორდი, დიუპონი და მრავალი სხვა.

თვითონ ბიზნესი თავისთავად არ აღმოცენებულა ამერიკაში, ის უფრო ევროპული კაპიტალიზმის თუ სხვა სოციალური წყობის ნიადაგზე გაჩნდა. ამის მიუხედავად, უდიდესი ინდუსტრიული საწარმოები როგორიცაა, მაგ; რკინიგზები თავისი მენეჯერული იერარქიით, გაცილებით ძლიერი, გავლენიანი და მძლავრი იყო აშშ-ში, ვიდრე სადმე სხვაგან ევროპის რომელიმე ქვეყანაში.

მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში აშშ-ის წინაშე წამოიჭრა გარკვეული პრობლემები, ისეთები, როგორიცაა: წარმოებისა და ფინანსური რესურსების ქსელის შექმნა დიდი მასშტაბის ინდუსტრიების, ბანკების, საფონდო ბირჟების, სადაზღვევო კომპანიების და მშრომელთა კარგად ორგანიზებული გაერთიანებების შექმნა.

ყოველივე ამან შექმნა აყვავების პერიოდი. ეკონომიკამ სწრაფად იწყო განვითარება, უფრო სწრაფად განვითარდა საფონდო ბაზარი. აღნიშნული აყვავების ერა დასრულდა სასტიკი კრიზისით, რომელშიც აშშ-მა დაკარგა მშპ-ის თითქმის 1/3-ზე მეტი, რაც თვალნათლივ აისახა ამერიკის მოსახლეობაზე უარყოფითად. კრიზისს მოყვა დეპრესია, საიდანაც გამოსავალს მიაგნო პრეზიდენტმა ჰერ.რუზველტმა, რომელმაც შეიმუშავა ამერიკის განვითარების „ახალი კურსი“ და, რომელიც ითვალისწინებდა „სახელმწიფოს ჩარევას ეკონომიკურ ცხოვრებაში.“

ამას მოყვა მეორე მსოფლიო ომი, რომელმაც დიდი დაღი დაასვა მსოფლიო ეკონომიკას და მათ შორის აშშ. სამხედრო ყაიდაზე გარდაიქმნენ მშვიდობიანი წარმოებები და მალე ძალიან დიდი შეკვეთების მიღება დაიწყო. ავტოქარხნები აწარმოებდნენ ტანკებსა და თვითმფრინავებს, ხოლო ამერიკა აქცეის ე.წ. „დემოკრატიის არსენალად“. ინფლაციის წარმოშობის საშიშროების თავიდან აცილების მიზნით ახლად შექმნილმა ფასების მართვის ოფისმა დააწესა კონტროლი ზოგიერთი შენობების იჯარაზე და მოახდინა სხვადასხვა სამომხმარებლო საქონლის, დაწყებული შაქრიდან დამთავრებული ბენზინით – რაციონირება.

ომის შემდგომ ბევრი ამერიკელი მოელოდა, რომ უზარმაზარი სამხედრო ხარჯების შემდეგ დაბრუნდებოდა დიდი დეპრესიის დრო. მაგრამ მოხდა პირიქით, ამერიკის ეკონომიკამ განიცადა განსაკუთრებით ძლიერი ზრდა. მის წილად მოდიოდა მსოფლიო მშპ-ის თითქმის 50% მთლიანი ეროვნული შემოსავლის ზრდამ 1940 წლის 200 მილიარდიდან 300 მილიარდამდე 1950 წელს და 500 მილიარდამდე

1960 წელს მიაღწია. ავტონომიური რაიონების მოახდინა ტანკებისა და სამხედრო დანიშნულების თვითმფრინავების კონვერსია. ძალიან სწრაფად იწყო განვითარება ახალმა ინდუსტრიებმა, ისეთებმა, როგორცაა ავიაცია და ელექტრონიკა. იქმნებოდა უზარმაზარი დივერსიფიცირებული კონგლომერატები: მაგ; კომპანიამ „ინტერნეიშნლ ტელეფონ ენდ ტელეგრაფ“ შეისყიდა „შერატონ ჰოტელს“-ი, „კონტინენტალ შეივინ“-ი, „ჰარტფორდ ჰაირ ინშურანს“-ი, „ავის რენტ. ე. კარ“-ი. ამავე დროს იცვლებოდა ამერიკის სანუშაო ძალთა განაწილება. 1950-იანი წლების განმავლობაში მომსახურების სფეროში მომუშავეთა რიცხვი ჯერ გაუთანაბრდა და შემდეგ გაუსწრო წარმოებაში დაკავებულთა რიცხვს. შეიძლება ითქვას, რომ ამერიკის ომის შემდგომი პერიოდის ეკონომიკური პოლიტიკა მისდევდა კეინსიანურ პრინციპებს, რომელშიც დიდი დამსახურება მიუძღვით პრეზიდენტებს გ.ტროუმენს და დ. ეიზენჰაუერს.

1960-იანი წლების დამლევს მუდმივმა ინფლაციამ გამოიწვია ამერიკის ეკონომიკის კეთილდღეობის ეროზია. ამას დაერთო 70-იანი წლების არაბეთის ნავთობის ემბარგო, რამაც გამოიწვია ფასების სწრაფი ზრდა და სანვავზე დეფიციტი.

1980 წელს ამერიკელმა ხალხმა პრეზიდენტად აირჩია რ.რეიგანი, რომელმაც შეამცირა მთელი რიგი გადასახადები და წარმოადგინა ასევე სოციალური პროგრამების მნიშვნელოვნად შეკვეცის სახელმწიფო პროგრამა. 1982 წელს ამერიკა ჩავარდა ღრმა ეკონომიკურ რეცესიაში. დაიწყო ბიზნესმენთა გაკოტრების პროცესი, რომელმაც 50%-ით იმატა გასულ წლებთან შედარებით. ყოველივე ამას დაემატა 1986-1988 წლების გვალვა, რამაც დეფიციტი უფრო გაზარდა. 74 მილიარდიდან 1980 წელს მან მიაღწია 221 მილიარდს 1986 წელს. სავაჭრო დეფიციტმა იმავე წელს რეკორდულ ნიშნულს 152 მილიარდს მიაღწია 1990 წლისათვის ამერიკის ეკონომიკამ მთლიანი ეროვნული პროდუქტის () P მაჩვენებლებით 5 ტრილიონ დოლარს გადააჭარბა.

ამის შემდეგ იწყება ბ.კლინტონის ეპოქა, რომელმაც ამერიკელ ხალხს შესთავაზა და, შეიძლება ითქვას, ბრწყინვალედ განახორციელა თავისი ეკონომიკური პოლიტიკა. მისი პრეზიდენტობის დროს მოხდა სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის (290,4 მლრდ დოლარის) ლიკვიდაცია, ხოლო 1999 წელს მიღწეულ იქნა სახელმწიფო ბიუჯეტის პროფიციტი 79 მლრდ დოლარის ოდენობით. აშშ-ს აქვს ყველაზე დიდი მშპ მთელს მსოფლიოში, რომელიც 13 ტრილიონ დოლარს უახლოვდება. ერთ სულ მოსახლეზე მოდის 2 ათასი დოლარი. ამიტომაც ამერიკა მიეკუთვნება მსოფლიოში ყველაზე უმდიდრეს ქვეყნებს.

მეტად მოქნილია ამერიკის საგადასახადო სისტემა. იგი მოიცავს: 1. ინდივიდუალური სამშრომლო გადასახადები; 2. გადასახადები კორპორაციათა მოგებიდან; 3. საგადასახადო ანარიცხები სოციალური უზრუნველყოფის ფონდებში; 4. გადასახადები მემკვიდრეობასა და ჩუქებზე; 5. სააქციო მოსაკრებელი; 6. საბაჟო გადასახადი; 7. გადასახადი სამომხმარებლო საქონლის საცალო გაყიდვებიდან; 8. უძრავ და მოძრავ ქონებაზე გადასახადები (2.358).

საკმაოდ მაღალ დონეზეა დაყენებული საკონტროლო-სარევიზიო სისტემა. მისი კონტროლის ორგანოები ითავსებენ ადმინისტრაციული და ფინანსური კონტროლის ფუნქციებს. ამის მაგალითია პრეზიდენტთან არსებული ადმინისტრაციულ-საბიუჯეტო სამმართველო. იგი აფასებს აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანიზაციულ და მმართველობით სტრუქტურას, ინფორმაციას აწვდის

პრეზიდენტს სახელმწიფო დანებსებულებათა მუშაობის შესახებ. ამასთან, ეს სამმართველო ფლობს მძლავრ ინსტიტუციონალურ ბერკეტებს- განსაზღვრავს სამინისტროებისა და უწყებების ასიგნებების მოცულობას, ახორციელებს შიდაუწყებრივი რეორგანიზაციის ღონისძიებებს და ა.შ. (3.89-90)

20-ს-ის დასაწყისსამერიკა შეხვდა სავაჭრო და საგადასახადო ბალანსების უზარმაზარი დეფიციტის პირობებში.

ამჟამად მის ეკონომიკაში იკვეთება შემდეგი სახის ტენდენციები:

ა). დოლარის ურყევი ვარდნა (2014 წლის ბოლოდან კი გამყარებას ყველა ვალუტასთან მიმართებაში);

ბ). სავაჭრო დეფიციტის არნახული ზრდა (2015 წლიდან კი გამოცოცხლება);

გ). ეკონომიკის ტემპების ვარდნა (2015 წლიდან აღმავლობა);

დ). სამომხმარებლო ინდექსისა და ინფლაციის მატება;

ე). კორპორატიული მოგების ზრდა და, იმავდროულად, კერძო, პირადი ქონების კატასტროფული შემცირება;

ვ). ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე უცხოელების აქტიურობის ზრდა (2.370)

როგორც ვხედავთ ამერიკის ეკონომიკური განვითარება არ ყოფილა ია-ვარდებით მოფენილი, ამასვლას მოყოლია დაგმასვლა, მაგრამ მთავრობისა და სახელმწიფო ინსტიტუტების გონივრული და მოქნილი პოლიტიკის შედეგად დღევანდლამდე იგი მოვიდა, როგორც ერთ-ერთი მაღალგანვითარებული, ეკონომიკურად მძლავრი და დემოკრატიული ზესახელმწიფო.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ა.გ. მოვსესიანი, ს.ბ.ოგნიცევი - მსოფლიო ეკონომიკა, თბ., 2003.
2. შ. ვეშაპიძე, ა. გრიშკაშვილი, ე.ლეკაშვილი, ნ. ასლამაზიშვილი - მსოფლიო ეკონომიკა, თბ., 2008.
3. გ. სახოკია, ი. ზაქაიძე, ვ. მუჯირიშვილი - ფინანსური კონტროლის საფუძვლები, თბ., 2006.
4. ნ. ასლამაზიშვილი - სავაჭრო ვაჭრობა, თბ., 2003.
5. გ. ცაავა, შ. გავაშელი, თ. ცაავა - მონეტარული პოლიტიკა და მსოფლიო სავალუტო სისტემა, თბ., 2009.
6. ი.პ. გუროვა - მსოფლიო ეკონომიკა, თარგმანი შ. ვეშაპიძის რედაქტორობით, თბ., 2014.
7. Мир в цифрах - карманный справочник М., 2007.
8. Гурова И. П. - Мировая экономика, М., 2008.